
Jiří Zlatuška: Zbytečný povyk kvůli výzkumu

Jiří Zlatuška: Zbytečný povyk kvůli výzkumu

Oborové komise, které pod gescí ministerstva školství hodnotily projekty institucionálního financování výzkumu (tzv. výzkumné záměry), ukončily v prosinci činnost. Výsledky předaly resortům, souhrnné údaje bude mít k dispozici Rada vlády pro výzkum a vývoj. Již dnes je však možné pochválit ministryni školství, že si udržela odvalu dostát slibům o podstatné diferenciaci financí podle výsledků hodnocení.

Skutečná reforma vysokoškolského systému se za dosavadního rovnostářství nemůže odehrát. Rozdělení financí podle výsledků - v oblasti studijní se to týká jednak zájmu uchazečů o studium a v oblasti výzkumné nezávislého hodnocení kvality výzkumných záměrů - je nutnou podmínkou pro skutečnou kvalitativní změnu.

Výsledek překvapí ty, kdo čekali, že se hodnocení překrotí tak, aby se finance rozdělily podobně jako před šesti lety. Takto přece v Čechách končily všechny řeči o kvalitativních hodnoceních.

Kdykoli hrozilo, že by se prostředky výrazněji diferencovaly, tak se slovy deklarovala potřeba hodnocení brát vážně, ale současně se řeklo, že na tvrdé dopady hodnocení je příliš brzo, že se tedy ještě chvíli pojede postaru. Koza neměnných zvyků zůstávala celá, ale vlk kvality založené na tvrdém hodnocení dál zmíral hlady.

Z hlediska celkového dopadu je celý rozruch kolem hodnocení výzkumných záměrů vysokých škol spíše jen mnoho povyku pro (téměř) nic. Vždyť výzkumné záměry představují pouze deset procent z celkové sumy, která na vysoké školy od státu přichází, a kvalitní výzkumné týmy je možné financovat i z dalších finančních zdrojů.

Výsledky v resortu ministerstva školství ukazují, že se musíme zbavit stereotypu rovnostářství jako žádoucí kvality.

Zažitý mýtus

Boří také zažitý mýtus o tom, že kvalitní výzkum se neslučuje s velkým zájmem uchazečů o studium a s odpovídajícími nárůsty počtu studentů. Kdyby to byla pravda, techniky by byly spolehlivě převálcovaly tradiční univerzity. Výsledky ukazují opak.

Plošně navyšování prostředků, kde se podprůměrní svezou s průměrnými i dobrými, neodpovídá obrazu, který vyplývá z hodnocení. Je tristní, že s tímto výsledkem musí přijít ministerstvo jako orgán státní správy, zatímco zájmová sdružení vystupující jako "reprezentace" vysokých škol vydávají prohlášení znějící jako křik potřeby husí a nikoli jako kvalifikované soudy sboru znalých.

Česká konference rektorů se opakovaně usnází na požadavku desetiprocentního zvýšení financí na studenta, protože na podstatnějších změnách se potřebná většina neunesne (pokud se vůbec sejde v usnáseníšopném počtu). Předsednictvo Rady vysokých škol místo adresné kritiky praxe v resortu Akademie věd, kde se chystá financování všech ústavů bez ohledu na kategorii, ve které skončily, přijalo 15. prosince usnesení kritizující údajnou likvidaci špičkových vědních oborů ve stylu "dostát mají ti, co si peníze vyseďeli, nikoli ti, kteří si to zaslouží".

Zástupci Rady vlády pro výzkum a vývoj hovoří o průšvihy, přitom by neměli dovolit, aby se standardy financování v různých resortech lišily, nikoli kritizovat konkrétní výsledky.

Užitečná diferenciaci

Dělení vysokých škol do kategorií je ve světě běžné. Ve Velké Británii Rada pro financování vysokého školství od roku 1992 pravidelně hodnotí kvalitu výzkumu a stanoví různé úrovně financování pro univerzitní departmenty.

Poslední hodnocení z prosince 2001 skončilo podobně jako u nás: na pracovištích kategorie 5 a 5+ skončila zhruba polovina hodnocených výzkumníků, plně se financovala jen prestižní skupina 5+ a ze 136 hodnocených vysokých škol mělo celkové skóre vyšší než 5 jen 54 z nich.

Britská Rada (s pravomocí ekvivalentní našemu ministerstvu) se na jaře 2003 rozhodla dále zvýšit výběrovost hodnocení zavedením kategorie 6*, vyhrazené pro ty, kteří získali hodnocení 5+ v obou hodnoceních z let 1996 a 2001. Celkem to bylo sto departmentů na pouhých 33 školách.

Ministerstvo školství činí rozhodnutím o financování výzkumných záměrů podloženém jen kvalitou a výsledkem odborného hodnocení významný krok v zájmu kvality výzkumu na vysokých školách. Příznivce na "postižených" pracovištích nezíská, je to však principiální rozhodnutí se strategickým dopadem, které by "samosprávné" mechanismy nechaly rozplynout v nicotě.

Bude počné vidět, jak Rada vlády pro výzkum a vývoj dohlédne, aby stejný standard náročnosti platil i pro další resorty z hlediska budoucnosti "výzkumných univerzit", deklarovaných v abstraktní rovině ve vládní strategii výzkumu a vývoje, a v kontextu debaty o oprávněnosti výzkumu bez integrálního propojení s vysokoškolskou výukou na bakalářské úrovni. Tak to jako samozřejmost berou americké výzkumné univerzity. Autor, senátor, působí na Masarykově univerzitě v Brně Jiří Zlatuška

